

Inhoudelijk plan

Missie, visie en ambities 2021 – 2024

FESTIVAL TERUG NAAR HET BEGIN

🚲 EEN ONTDEKKINGSTOCHT

Inhoudsopgave

1. Terugblik.....	5
2. Programmeringsprofiel.....	6
2.1 Missie	
2.2 Visie	
2.3 Ambities	
3. Festivaldata.....	8
4. Positionering en inbedding omgeving.....	13
4.1 Inbedding in de omgeving	
4.2 Marketing	
4.3 Vormgeving en signing	
5. Toelichting op de organisatie.....	14

Foto: Siese Veenstra

Foto: Siese Veenstra

1. TERUGBLIK

“Ik kom uit de stad en wist niet dat het in de provincie zo leuk is”, schrijft een bezoeker in de enquête die we na het festival rondstuurden. Andere respondenten laten weten dat ze onder de indruk zijn van de ontvangst door plaatselijke bewoners, de hoeveelheid cultuurschatten die verstrooid in het landschap liggen of de originaliteit van het programma. Samen met de artiesten, dorpsbewoners en lokale ondernemers hebben we afgelopen edities laten zien hoe mooi, afwisselend, gastvrij en levendig de provincie Groningen is, met de middeleeuwse kerkgebouwen als uniek podium en decor voor muziek, theater, verhalen en beeldende kunst. In dit hoofdstuk blikken we terug en laten we zien hoe *Terug naar het begin* zich door de jaren heen heeft ontwikkeld: zowel in omvang als inhoudelijk.

Met Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK) als opdrachtgever, is in 2008 de eerste editie van *Terug naar het begin* georganiseerd. Op initiatief van cultureel ondernemer Geert Lameris werden zeven oude Groninger kerken rond Loppersum en Middelstum podia van een nieuw cultureel festival. Het festival groeide uit tot een jaarlijks evenement dat met een gevarieerd (podium)kunstprogramma op eigen wijze inspeelt op de doelstellingen van SOGK: de stichting die zich niet alleen inspant voor het verwerven, bewaren, restaureren, beheren en ter bezichtiging stellen van oude Groninger kerken, maar zich ook inzet voor de immateriële betekenis ervan. Inmiddels is het hart van het festival verplaatst naar Appingedam en zijn het aantal locaties, het aantal bezoekers en de lengte van het festival aanzienlijk gegroeid. Maar de kleinschalige, intieme en vriendelijke sfeer is gebleven als kernwaarde van *Terug naar het begin*. Zo heeft het festival een eigen plek in de culturele wereld verworven: een uniek evenement waarbij oude kerkjes een weekend lang proefruimtes zijn voor artiesten en bezoekers onvergetelijke optredens beleven op verrassende locaties. Door regelmatig bijeenkomsten te organiseren heeft *Terug naar het begin* zich ontwikkeld tot een meerdaags festival, waarbij een grote groep betrokken bewoners van zo'n twintig dorpen actief meewerken om van het festival een succes te maken.

De afgelopen jaren kiezen we steeds meer in overleg met de artiesten geschikte locaties en betrekken we de artiesten actief bij de inhoud van het festival. De tijd die we investeren in de dialogen, hebben een positieve uitwerking op de uniciteit van de performances. Zo is het accent meer komen te liggen op het verkennen en ontdekken, dat we met het festival steeds overtuigender tentoonspreiden. Dit blijkt ook uit reacties van het publiek als: *“Terug naar het begin voelt als een avontuur!”*, *“het festival maakt op een mooie manier gebruik van de ruimte, het land met daarin de sfeer van de kleine kerkjes”* of *“Het is zo mooi en eigen, het brengt je echt Terug naar het begin. Subtiel, en daardoor erg krachtig.”* Met het festival zijn de oude Groninger kerken, die soms niet of nauwelijks meer gebruikt worden voor kerkdiensten, opnieuw van betekenis. In interactie met de bewoners, maar ook met lokale ondernemers en gemeentebesturen organiseren we jaarlijks dit unieke festival en kijken we uit naar nog meer bezoekers in de toekomst.

2. PROGRAMMERINGSPROFIEL

Wat maakt *Terug naar het begin* zo uniek? In dit hoofdstuk gaan we in op de missie en (publieks)visie van het festival en laten we zien hoe deze vertaald wordt in een artistiek samenhangend podiumkunstenfestival. Ook kijken we alvast vooruit naar de komende jaren en geven een beschrijving van hoe we het festival verder willen laten ontwikkelen.

2.1 MISSIE

Onder de ronde gewelven van middeleeuwse gebouwen hebben de voorstellingen van *Terug naar het begin* iets geborgens. Door de bijzondere akoestiek, die in elke kerk verschillend is, kunnen artiesten nooit een standaardoptreden geven, maar is iedere voorstelling een unieke samenspraak met de ruimte. Om de wisselwerking tussen voorstelling en locatie te realiseren nemen we in de voorbereidingen de tijd om het gesprek hierover met de artiesten aan te gaan, en stemmen we met hen af de optredens zo akoestisch mogelijk te benaderen. Tegelijkertijd vinden we het van belang dat *Terug naar het begin* meer is dan mooie voorstellingen op bijzondere plekken. In sobere oude Groninger kerken, waar al eeuwenlang gezocht wordt naar betekenis, nemen de (podium)kunsten op een geheel eigen en verrassende wijze de plek van bezinning in. We benaderen musici, theatermakers, verhalenvertellers en kunstenaars die hier op inhoudelijk wijze op in weten te spelen, zich laten inspireren door de oude kerkgebouwen voor nieuwe kunstuitingen, en rekening houden met de beperkingen van een kerkgebouw als het gaat om zichtlijnen, geluid/akoestiek en licht. Deze inhoudelijke zorg geeft ons de speelruimte om een breed scala aan kunst disciplines te programmeren en grenzen te slechten tussen klassiek en pop, gerenommeerd en jong talent en verschillende genres. Van theater, filosofie, poëzie, beeldende kunst, wereldmuziek, rap, jazz tot singer-songwriters en van gevestigde namen tot jonge makers: met voorstellingen van maximaal 45 minuten wordt het publiek uitgedaagd telkens uit iets nieuws te proberen. Bovendien zien we het cultureel erfgoed als ideaal podium om verhalen te vertellen die anders misschien niet zo vaak gehoord worden. Zo was de synagoge in 2019 podium voor Pauline Broekema, waarbij ze aandacht vroeg voor 'stille helden', stond de Turks-Nederlandse actrice Nazmiye Oral stil bij de vraag "Moeten we bang zijn voor deze tijd, of juist helemaal niet?", bracht Sien Vanmaele de voorstelling Witlof from Syria in het kerkje van Garrelswaer en hield auteur Reggie Baay in de Molukse kerk -met het oog op de koloniale geschiedenis- een uiterst persoonlijk betoog om stil te staan bij wat is geweest: "het begrijpen van de ander is een noodzaak voor het opbouwen van een goede samenleving. Dat klinkt misschien utopisch, maar waarom zou je niet geloven in dromen?". De afgelopen jaren ontdekten we steeds meer dat *Terug naar het begin* een interessant festival is voor jonge artiesten en kunstenaars, met name vanwege de inhoudelijke component van het festival. Met de onbevangenheid van jongeren is het soms nog spannender vragen te stellen over het leven, zingeving en identiteit, met verrassende producties als resultaat. Juist deze 'verrassing' en 'variatie' worden door het publiek hooggewaardeerd blijkt uit publieksonderzoek. Vanuit deze avontuurlijke houding durven we het aan om in de programmering van *Terug naar het begin* in de toekomst ook telkens weer de samenwerking te zoeken met jonge theatermakers, schrijvers, beeldend kunstenaars en musici

2.2 VISIE

"Uitstekende selectie van artiesten", "de wisselwerking van muziek en kerkinterieur levert pareltjes op", "de kleinschaligheid in combinatie met het uitgebreide programma is uniek". Met jaarlijkse complimenten over de bijzondere locaties, het landschap en de kwaliteit, heeft *Terug naar het begin* zich ontwikkeld tot een sterk merk: een festival dat

door de bezoekers hooggewaardeerd en door steeds meer mensen ontdekt wordt. De beleving van *Terug naar het begin* is onlosmakelijk verbonden met de omgeving. Dat blijkt ook uit de reacties van bezoekers op de vraag "wat waardeert u aan het festival?", met antwoorden als: "je komt op plekken waar je niet vaak komt", "de combinatie met het fietsen door het mooie Groninger landschap naar kerkjes in de omgeving maakt het zo bijzonder" en "op een relaxte manier door het Groninger land fietsen en de kerkjes bezoeken. Dit doen we in het buitenland wel maar in Nederland zelden". Niet voor niets kozen we ervoor *Terug naar het begin* nog meer vorm te geven en te profileren als een ontdekkingsstocht, om nog meer het avontuurlijke karakter van het festival te benadrukken. Bovendien willen we deze 'ontdekkingsstochten' voor verschillende doelgroepen interessant maken: *Terug naar het begin* wil -zonder de huidige liefhebbers te verliezen- een festival zijn dat ook interessant is voor een jonger publiek (30+, beginnende cultuurconsumenten) en aantrekkelijk is voor een publiek buiten Groningen. Omdat het festivalgebied afgelegen ligt en er tijdens het festival ook afstanden overbrugt moeten worden om van de ene naar de andere locatie te komen, moeten we nog meer ons best doen om de totale toegankelijkheid van het festival te vergroten. Met doelgroepsgerichte fietsexpedities willen we in samenwerking met verschillende partners stapsgewijs nieuw publiek naar *Terug naar het begin* trekken. Op deze manier wordt *Terug naar het begin* ook een interessant festival zijn voor nieuwe en nieuwsgierige bezoekers. Afgelopen jaar maakten we hiermee een start: voor het eerst konden bezoekers met een gids op fietsexpeditie, en het festival beleven zonder vooraf ingewikkelde keuzes te moeten maken, zoals: waar moet ik starten? Hoe vind ik de weg? Welke voorstellingen wil ik bezoeken? Onder begeleiding van een gids fietsten bezoekers langs de mooiste weggetjes en interessante plekken naar de voorstellingen, met onderweg verhalen over het festivalgebied en leuke activiteiten. Komende jaren breiden we de fietsexpedities uit: door verschillende soorten tochten aan te bieden, geven we gehoor aan uiteenlopende behoeften, zodat een steeds breder publiek zich thuis voelt op *Terug naar het begin*, en uitgedaagd wordt nieuwe dingen uit te proberen. De expedities zorgen niet alleen voor publieksverbreding, maar hebben ook een positief effect op de publieksbeleving. Hierbij maakt *Terug naar het begin* op geheel eigen wijze dankbaar gebruik van wat er al is: het weidse cultuurlandschap én de gastvrijheid van de bewoners van de wierdedorpen. Zo kunnen we spreken van een uniek festivalterrein, waarbij bezoekers, bewoners en toevallige voorbijgangers deel zijn van dezelfde omgeving. Tegelijk strekt het terrein zich uit van Heveskes tot Loppersum en van Losdorp tot Garrelsweer. Je fietst tegen de wind in, of wordt voort geblazen naar de volgende voorstelling. Je ziet mensen die net als jij onderweg zijn, terwijl anderen bezig zijn met hun alledaagse klusjes. Dit contrast maakt nieuwsgierig, want: wie wonen er eigenlijk in deze dorpen? Deze nieuwsgierigheid onder bezoekers, en het enthousiasme van bewoners om hierover te vertellen, heeft het festival een aanvullende taak gegeven. Het is een zoektocht naar verbinding: hoe kunnen we als festival beide werelden, bewoners en bezoeker, dichterbij brengen? Een belangrijke ambitie van het festival is dan ook om verbindingen met de omgeving (maatschappelijk en landschappelijk) en het publiek nog krachtiger te maken: tussen jong en oud, bewoners en toeristen, stad en provincie, kunstenaars en omgeving, cultureel erfgoed en nieuwe producties. Zo brengt *Terug naar het begin* mensen bij elkaar, vertelt verhalen over de omgeving en zorgt voor meer aandacht voor het Groninger platteland.

2.3 AMBITIES

Vatten we de missie en (publieks)visie samen in doelstellingen, dan gaan we in de periode 2020-2024 werken aan de volgende vier hoofdactiviteiten:

- We blijven de komende jaren streven naar diepgang. We richten ons op de wisselwerking tussen de voorstellingen en het cultureel erfgoed, en zoeken naar artiesten en kunstenaars die zich laten inspireren door de oude kerkgebouwen voor nieuwe kunstuitingen. Naast landelijke artiesten, is er ruimte voor nieuwe producties, jonge talenten, verrassende expedities en gastvrije dorpsbewoners.
- We intensiveren de gesprekken met artiesten/kunstenaars: het stelt ons in staat de bezoekers elk jaar weer unieke voorstellingen aan te bieden. De uniciteit van de performances vergroot de aantrekkelijkheid van het festival.
- Naast de doorgewinterde cultuurconsument (60+, hoger opgeleid) maken we het festival ook aantrekkelijk voor nieuwe en nieuwsgierige bezoekers van 30+, de beginnende cultuurconsumenten. Met unieke optredens, gegidste (fiets)expedities voor nieuwe doelgroepen zullen we een steeds breder publiek aanspreken waarbij verschillende (publieks)groepen met elkaar verbonden worden.
- Bestaande samenwerkingen met bewoners, lokale maatschappelijke en culturele ondernemers gaan we verder versterken, zodat verbindingen met de omgeving (maatschappelijk en landschappelijk) en het publiek nog krachtiger wordt: jong en oud, bewoners en toeristen, stad en provincie, artiesten en omgeving, oude kerken en nieuwe producties. Zo brengt *Terug naar het begin* ook de komende jaren mensen bij elkaar, vertelt verhalen over de omgeving en zorgt voor meer aandacht voor het Groninger platteland.

3. FESTIVALDATA

De komende edities van *Terug naar het begin* vinden plaats op:

- 15, 16, 17 mei 2020 (is verschoven naar 2021 i.v.m. coronamaatregelen)
- 28, 29, 30 mei 2021 (is verplaatst naar de laatste drie weekend van juni 2022 i.v.m. coronamaatregelen)
- 20, 21, 22 mei 2022

Foto: Siese Veenstra

4. POSITIONERING EN INBEDDING OMGEVING

“Mooi om dit deel van Groningen zo op de kaart te zetten!” lezen we in de enquête die we na de afgelopen editie van het festival naar bezoekers stuurden. De gemoedelijke sfeer, de ongedwongenheid, de fraaie dorpjes en prachtig landelijke omgeving: het zijn dé ingrediënten van *Terug naar het begin* waar bezoekers niet over uitgepraat raken.

4.1 INBEDDING IN DE OMGEVING

De afgelopen jaren is het festival gegroeid van een eendaags festival, naar een heel weekend. Met duizenden belangstellenden en veel inbreng van vrijwilligers is *Terug naar het begin* een prachtig instrument om de regio -en de toekomstige nieuwe gemeente Eemsdelta- een eigen gezicht te geven, ook voor mensen buiten Groningen. De landelijke artiesten zorgen voor een landelijke uitstraling en ook de bezoekers komen van heinde en verre om het historische wierdenlandschap te ontdekken. Mede dankzij de grote belangstelling voor het festival en de historische kerkjes, voelen de bewoners zich trots op de dorpen waarin ze wonen. Zo startten inwoners nieuwe initiatieven en speelt ieder dorp op eigen manieren in op de komst van festivalbezoekers met een theetuin of festivalmarkt. Bovendien zijn de plaatselijke kerkbeheerders tijdens het festival vaak de locatiemanagers, en verwelkomen ze de artiesten en het publiek. Het enthousiasme van deze ‘hosts’ wordt ook door het publiek opgepikt en gewaardeerd: *“Vriendelijke en gastvrije ontvangst op locaties”* of *“Ik vind de catering bij de festivallocaties hartverwarmend en een grote pluim waard.”* Het hele jaar door zoeken we actief naar verbindingen tussen het festival en de bewoners in de omgeving, en laten we graag zien dat de regio rijk is aan onontdekte plekken, inspirerende mensen en verrassende initiatieven om zo meer mensen ervan bewust te maken dat de omgeving veel meer is dan een krimp- of aardbevingsgebied. Met de groei naar een heel weekend, blijven bovendien steeds meer mensen logeren: bij b&b's, campings, hotels of kwamen met de kampeerauto naar *Terug naar het begin*. Gaf in 2017 10% een overnachting geboekt te hebben vanwege het festival, is dit aantal in 2019 verhoogd naar 30%.

4.2 MARKETING

Terug naar het begin heeft een trouwe achterban: 50% van de bezoeker heeft het festival al drie keer of vaker bezocht. Een belangrijk deel van deze bezoekers is ontstaan uit de samenwerking met de Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK), die jaarlijks haar donateurs met een korting uitnodigt voor het festival. Deze bezoekers zijn overwegend 60+, hoger opgeleid, ervaren cultuurconsumenten en woonachtig in Groningen of (Noord-) Drenthe. Maar, het ontdekken van bijzondere locaties, het beleven van unieke optredens, en het reizen door het landschap valt bij een steeds breder publiek in de smaak. Zo blijkt zo'n 30% van de bezoekers buiten Groningen te wonen, en zien we een lichte groei van het aantal jongere festivalbezoekers. Met een unieke programmering en een marketingplan op maat willen we deze groei de komende edities versnellen.

4.3 VORMGEVING EN SIGNING

Liza Verhoeven verzorgt sinds 2017 de vormgeving van het festival. Op een speelse en toegankelijke manier is ze erin geslaagd het festivalgebied met de wierdendorpen en de oude Groninger kerken in de huisstijl te verwerken. Kunstenaars Rinnert Veldman en Mieke den Braber nemen deze vormgeving als uitgangspunt voor de aankleding van het festival: kleurrijke houten miniatuurkerkjes fungeren tijdens het festival als informatieborden en wegwijzers in de festivaldorpen, en zorgen voor bezoekers voor punten van herkenning.

6. TOELICHTING OP DE ORGANISATIE

Terug naar het begin onderzoekt de komende jaren verdere verzelfstandiging van haar organisatie. Tot nu toe werd het festival *Terug naar het begin* georganiseerd in opdracht van Stichting Oude Groninger Kerken, waarbij de bestuursleden van Stichting *Terug naar het begin* ook bestuurslid waren van Stichting Oude Groninger Kerken. Eind 2019 is Stichting *Terug naar het begin* losgekoppeld van Stichting Oude Groninger Kerken. Na afronding van editie 2020 maken huidige bestuursleden plaats voor een nieuw bestuur met in achtneming van de Code Cultural Governance. Het festival *Terug naar het begin* wordt georganiseerd door een projectorganisatie, waarbij elk jaar opnieuw gekeken wordt of het festival wel/niet door kan gaan, afhankelijk van het resultaat van de subsidie-/sponsoring. Dit betekent dat er op dit moment geen sprake is van een dienstverband/arbeidsovereenkomst. Hier wordt met het nieuwe bestuur opnieuw naar gekeken, mede afhankelijk van de vierjarige subsidie van de Provincie Groningen en Fonds Podiumkunsten.

Groningen, 24 januari 2020

© Stichting *Terug naar het begin*